

Omaishoito

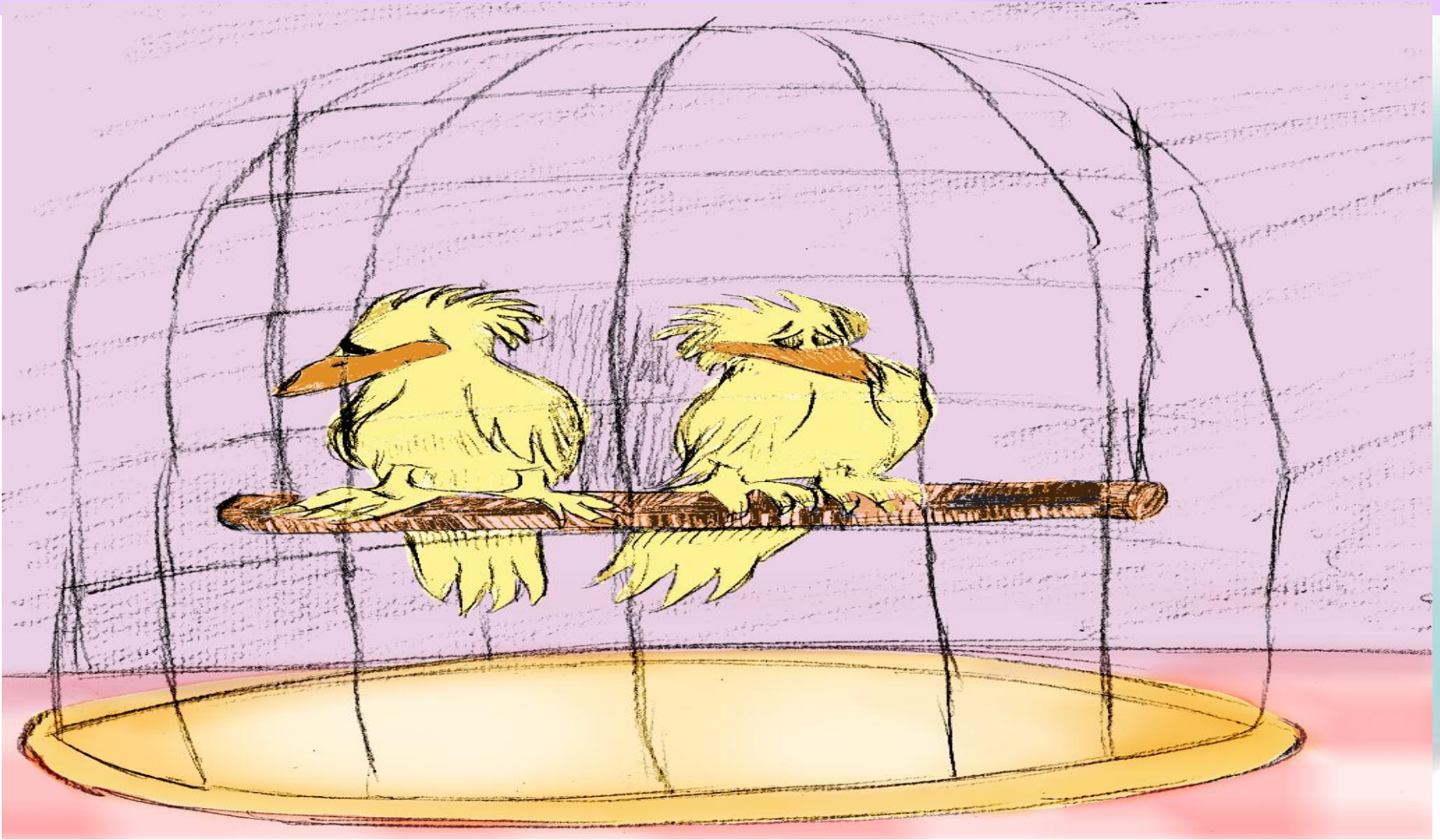
- Omaishoidon tärkein motiivi on suhde, joka ei ole syntynyt hoidon tarpeen perusteella vaan on olemassa siitä riippumatta (Mikkola 2005, 2009)
- Suurin osa omaisiaan hoitavista tekee hoivatyötä ilman omaishoidon tukea, vaikka hoidettavan avun tarve saattaisi sitä edellyttää

Kolme määritelmää omaishoidosta

- Omaishoitajan määritelmä jokaisen oma subjektiivinen kokemus tilanteesta
- Suomen omaishoidon verkoston määritelmä *Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti*
- Lainsäädännön määritelmä omaishoitosopimuksen tehnyt on omaishoitaja

Uleiskone ja häkkilintu

Merja Salanko-Vuorela /Kela 29.11.2012

Omaishoito suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteessa

Omaishoitajat

- nähdään voimavarana, jolloin korostetaan omaishoitajan työpanosta ja omaishoidon mahdollisuuksia inhimillisenä tapana vastata hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien kuntalaisten tarpeisiin
- nähdään yhteistyökumppaneina ja asiakkaina, jolloin omaishoitoa tuetaan ja täydennetään julkisilla palveluilla. Tuen kohteena ovat sekä hoidettava että hoitaja.

Laissa omaishoidon tuesta on otettu huomioon nämä näkökulmat

Omaishoito – kasvava haaste

- Laitoshoitoa vähennetään
  - Tavoitteena, että laitoshoidossa vain 3 % yli 75 –vuotiaista
- omaishoidon tarve kasvaa
  - hoito, valvonta, ohjaus, avustaminen jne.
  - konkreettinen auttaminen arjessa
- omaishoitoa ei tueta riittävästi
  - Sitovia , erittäin vaativia omaishoitotilanteita 60 000
  - omaishoitajia kaikkiaan 300.000
  - omaisiaan auttavia 1 milj.

Huomioitava myös

- monikulttuuriset omaishoitoperheet
- etäomaishoitajuus
- työelämän muutokset
- omaishoidon monialaisuus
  - pienet vammaryhmät,
- omaishoidon elämänkaaren solmukohdat – kipupisteet (esim. muutos ja siirtymävaiheet)
- asettavat vaatimuksia monimuotoiselle ja yksilölliselle tukemiselle

Omaishoidon kysymykset kunnan strategioissa

*kuntavastaajat=67

Omaishoidon asiat sisältyvät kunnan:

- vanhuspoliittiseen ohjelmaan tai strategiaan 78%
- vammaispoliittiseen ohjelmaan tai strategiaan 24%
- erilliseen omaishoidon ohjelmaan tai strategiaan 6%

Strategioiden keskeisimmät osa-alueet:

- lakisääteisten vapaiden toteutumisen 88%
- omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut 85%
- tilapäishoidon vaihtoehtojen kehittämisen 72%
- ryhmä/vertaisryhmätoiminnan järjestämisen 71%
- palveluohjauksen kehittämisen 67%
- linjaus omaishoidon tuella hoidettavien määrästä 56%
- hoitopalkkioiden tavoiteltavan tason 50%
- tuen ulkopuolella olevien hoitajien tukemisen 50%

(Careri-kysely ,2009)

Kunnan tarjoamat palvelut omaishoitajille*

Tuen piirissä olevat omaishoitajat:

- yhdyshenkilö **95%**
- ohjaus- ja neuvontapalvelut **94%**
- palveluohjaus **85%**
- sijaishoitoa **84%**
- vertais- ja ryhmätoimintaa **79%**
- virkistysvapaita **74%**
- muita palveluita (palvelusetelit, intervallijaksot, kuntoutus, päivätoiminta) **77%**

Tuen ulkopuolella olevat omaishoitajat:

- ohjaus- ja neuvontapalvelut **93%**
- palveluohjaus **79%**
- sijaishoitoa **69%**
- vertais- ja ryhmätoiminta **74%**
- virkistysvapaita **37%**
- muita palveluita **45%**

*kuntavastaajat=67

Kunnalle järjestyhteistyö on strateginen kysymys

- Strategialähtöinen yhteistyö edellyttää
  - sitoutumista
  - luottamusta
  - moniäänistä vuoropuhelua
  - yhteistä kieltä
  - osaamisen arvostamista

(lähde: Omaishoidon strategia-yhteinen näkemys tavoitteeksi julk. Omaishoitajat ja Läheiset-Liitto ry)

Omaishoito- laki

Lain tarkoituksena on

edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen.

Omaishoidon tuki

- **hoitopalkkio** omaishoitajalle
- **palvelut** hoidettavalle
- **vapaapäivät** omaishoitajalle
- **omaishoitoa tukevat palvelut**

Sopimusten määrällinen kehitys

Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneitä hoitajia vuoden aikana yhteensä (2006-2011)

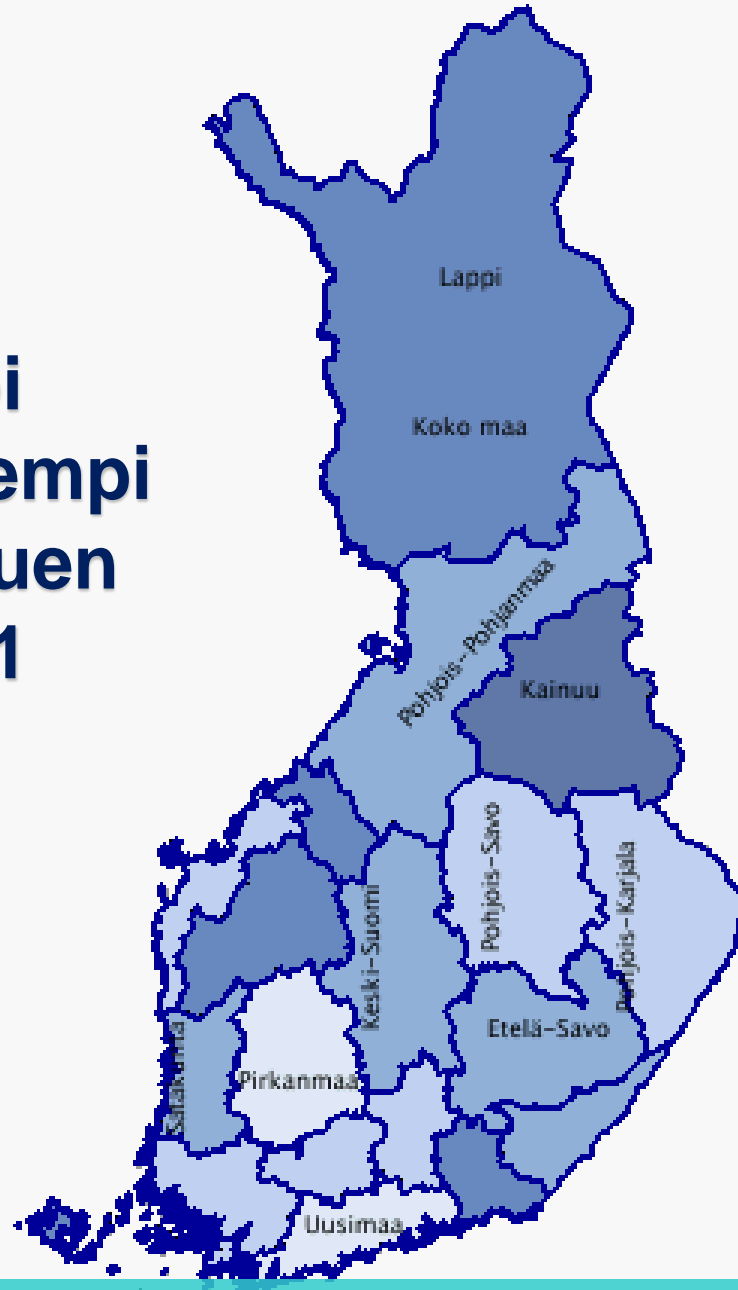
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Koko maa	30211	32359	34246	35332	37212	39131

Sopimusmäärät ovat kasvaneet lain voimassaoloaikana keskimäärin 1784 sopimuksella /vuosi. Jos kehitys pysyy tällaisena, on 2023 se vuosi , jolloin sopimuksen tehneitä hoitajia on tuen piirissä 60000.

Jos kehitys jatkuu suotuisammin esim. sellaisena kuin 2009-2011 on menty, niin vuosi on 2022.

Mitä tummempi alue, sen suurempi omaishoidon tuen kattavuus, 2011

Suunta kunnissa

- Suomen 336 kunnasta 79% on pystynyt parantamaan omaishoidon tuen kattavuutta vuonna 2011, jos vertailuvuodeksi otetaan lain voimaantulovuosi 2006.
- Vuonna 2011 joka viidennellä kunnalla oli vielä väärä suunta omaishoidon tuen kattavuuden kehittämisessä, jos vertailuvuodeksi otetaan lain voimaantulovuosi 2006.
- Väärän suunnan omaavien kuntien osuus näyttäisi olevan supistumassa. Vuonna 2010 74 prosenttia kunnista oli parantanut omaishoidon tuen kattavuutta omaishoitolain voimassaoloaikana.

Huomioita

- omaishoidon tuen asema kunnissa on edelleen epävakaa ja selkiytymätön
- järjestelmää käytetään kuitenkin korvaamaan laitoshoidoa
- kuntien resurssit riittämättömiä omaishoitajien tukemiseen
- omaishoidon arvostus näkyy huonosti päätöksenteon tasolla, omaishoidon tuen ratkaisut eivät tue omaishoitajia
- työssäkäyvien omaishoitajien ja vammaista lasta / nuorta hoitavien osalta kriteerit tiukentuneet entisestään
- hoitajan terveydentilan ja soveltuvuuden vuoksi iäkkäät huonokuntoiset hoitajat voivat pudota kaiken tuen piiristä

Omaishoitajan epävakaa asema - omaishoidon epäselvä rooli

- Onko omaishoito nivottu suunnitelmallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään osaksi asiakaslähtöistä palveluketjua?
- Onko omaishoito todellinen mahdollisuus, varteenotettava vaihtoehto?
- Tuen epävarmuuden lisäksi omaishoitajan osalle jää liian paljon huolehdittavaa ja vastattavaa: oman vapaan järjestäminen ja omasta jaksamisesta huolehtiminen, tarvittavien palvelujen hankkiminen, työterveyshuolto jne.
- Omaishoitoa tukevat palvelut jäävät usein saamatta

valtionosuuslisäys 10 milj.=30 milj.

- omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voidaan järjestää siihen soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksella.
- Lakimuutos 1.8.2011 antaa kunnille uudenlaisen vaihtoehdon sijaishoidon järjestämiseen, mutta se ei velvoita kuntaa järjestämään sijaishoitoa tietyllä tavalla.
- Omaishoitajien vapaan aikainen sijaishoito voidaan järjestää myös perhehoitona
- Omaishoidon tuki säilyy kuntoutuksen aikana

Työn ja omaishoidon yhteensovittaminen suuri haaste

- n. 250.000 suomalaista hoitaa läheistään ansiotyön ohella (ansiotyön aikainen hoito järjestettävä)
(koululaisen ip -toiminta, henkilökohtainen avustaja, päivätoiminta, päiväsairala)
- TYÖELÄMÄN JOUSTOT
  - Poissaolo pakottavista perhesyistä
  - Omaishoitovapaa (ei rahall. Kompensaatiota)
  - vuorotteluvapaa
- OMAISHOIDON TUKI
  - usein ei lakisääteisiä vapaita, työssäolo koetaan ”vapaapäiväksi”

Työsopimuslain muutos 1.4.2011

- työntekijällä on mahdollisuus jäädä määräajaksi pois työstä perheenjäsenen tai muun läheisensä hoitamiseksi
- edellyttää aina sopimusta työntekijän ja työnantajan kanssa
  - työntekijällä ei ole subjektiivista oikeutta vapaaseen
  - työnantajan olisi kuitenkin selvitettävä erilaiset vaihtoehdot töiden järjestämiseksi ja tarvittaessa selvitettävä työntekijälle, miksi työntekijän poissaolo ei ole järjestettävissä
- perhevapaalla olevan työntekijän irtisanomissuoja
  - kielto irtisanoa työntekijää perhevapaan käyttämisen perusteella koskee myös uutta 7a §:n mukaista vapaata
- poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi on palkatonta

Sosiaalihuoltolaki uudistuu

- Lakiluonnoksen pykälä 22§ ottaa huomioon myös hoitavan omaisen. Tässä pykälässä tulee ottaa huomioon myös ennaltaehkäisevä näkökulma, koska tuen tarvetta voi olla runsaasti jo ennen kuin hoito on omaishoitolaissa edellytetyllä tavalla sitovaa.
- Määrittelynä käsitteitä tulisi tarkentaa siten, että
- **omaisen hoitaa, ohjaa, tukee ja valvoo**
- sijasta tulisi käyttää
- **omaisen hoitaa, ohjaa, tukee, avustaa tai valvoo.**
- Omaishoidon mahdollisuudet tulee arvioida
-

huomioitava

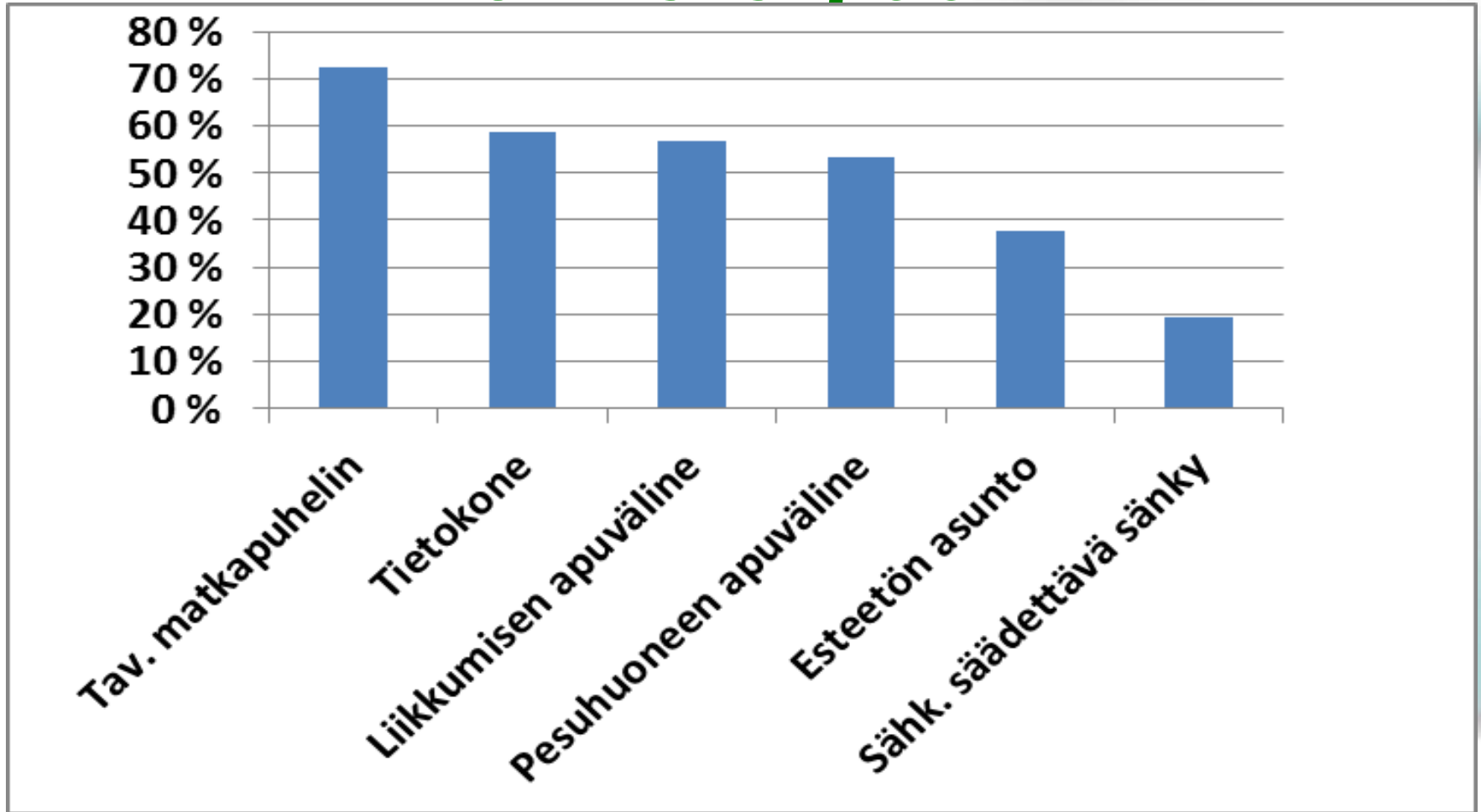
- Kunnan velvollisuutta varata sosiaalihuoltoon tarvetta vastaavat määrärahat ei ole sanottu riittävän vahvasti. Riittävät määrärahat ovat edellytys palvelujen saatavuudelle.
- Kansalaisten on voitava luottaa viranomaisen kanssa tekemänsä sopimuksen pitävyyteen, vaikka taloudellinen tilanne kunnissa voikin vaihdella. Lakiin tulisi lisätä kieltä lopettaa tämän lain mukainen palvelu määrärahasyistä, mikäli omaishoidon tarve on edelleen olemassa.
- *Lisäksi perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisissa tilanteissa kunnan tulee antaa sosiaalipalvelu tai tukitoimi asiakkaalle määrärahoista riippumatta.*

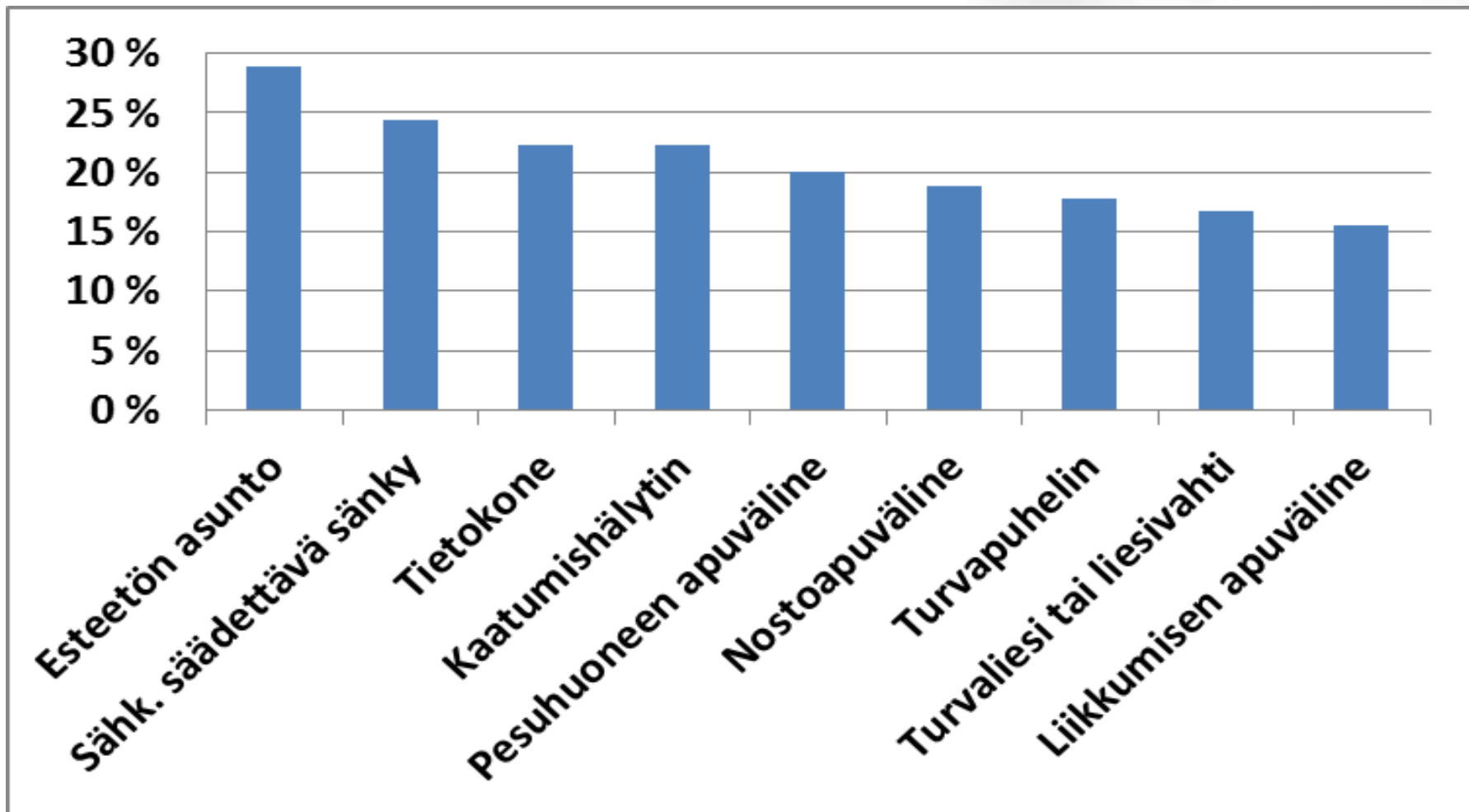
Kotona asumisen tukeminen edellyttää omaishoitajan tukemista

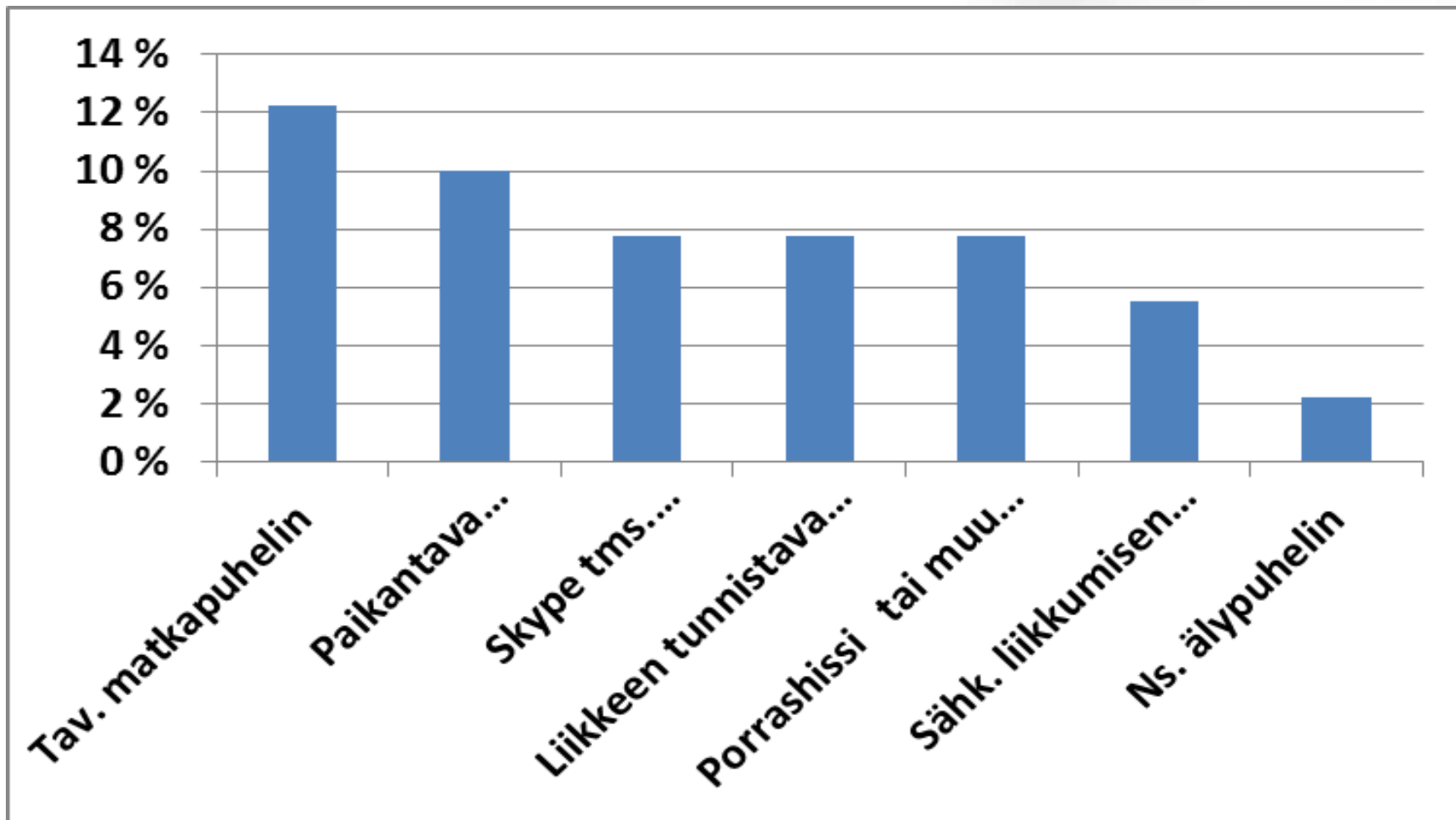
Onko käytössäsi teknologiaa?

Minkälainen teknologia auttaisi?

Minkälainen teknologia auttaisi?

Mikä estää hankkimasta?

- En tiedä siitä 34 %
- En tiedä, sopisiko se tarpeisiini 28 %
- Uskon, että se maksaisi liikaa 26 %
- Ei kokeilumahdollisuutta 18 %
- Pelkään, että liian vaikea käyttää 10 %
- Ulkonäkö, leimaavuus 1 %

Omaishoitoa tukevia toimia eri EU-maissa

Omaishoitajuus lainsäädännössä:

- Kansallista omaishoidon strategiaa tukeva lainsäädäntö Iso-Britannia
- Laki omaishoidon tuesta: Suomi

Taloudellinen tuki omaishoitajille:

Henkilökohtaiset budjetit: Iso-Britannia, Hollanti

Vanhalle tai vammaiselle henkilölle maksettu hoitotuki: Saksa, Itävalta, Ranska

Omaishoitajalle maksettu tuki: Iso-Britannia, Irlanti

Omaishoitajalle palveluiden sijaan /lisäksi maksettu tuki: Suomi, Ruotsi

Tilapäishoidon tuki: Irlanti

Tilapäishoito/lomat:

Kuukausittaiset vapaat: Suomi

Lyhytaikainen laitoshoido, päivähoito tai sijaishoitaja: Ruotsi, Irlanti

Vapaaehtoisten tarjoama hoito: lähes kaikki

Koulutus, valmennus:

Terveyskeskukset tarjoavat valmennusta omaishoitajille: Espanja

Hallituksen kustantamaa koulutusta omaishoitajille: Irlanti

Terveystarkastukset: Ruotsi

Merja Salanko-Vuorela /Kela 29.11.2012

Onneksi on omaishoitaja !

Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry
Närståendevårdare och Vänner -Förbundet rf

Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry edustaa ainoana varsinaisena omaishoitajien järjestönä omaishoitajien ääntä Suomessa.

Liitolla on 70 alueellista paikallisyhdistystä, joissa on 10.000 henkilöjäsentä.

Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry on toiminut omaishoitajien aseman parantamiseksi jo kahdenkymmenen vuoden ajan.

Merja Salanko-Vuorela /Kela 29.11.2012

Omaishoitajat ja Läheiset-liitolla

- OVET-valmennusmalli
  - 16 t voimaannuttava opintokokonaisuus
- OPASTAVA-hanke
  - voimaannuttaa omaishoitajia ottamaan kantaa palvelujen suunnitteluun

Omaishoitajat ja Läheiset - Liitto ry vaatii

Omaishoito tulee nähdä ja tunnustaa hoitomuotona.

Omaishoitajia on kohdeltava yhdenvertaisesti.

Omaishoitajien jaksamista on tuettava.

Omaishoitajien tulee päästä kunnan työterveyshuollon piiriin.

Omaishoitoon on varattava määrärahoja tarvetta vastaavasti.

Omaishoitajat on otettava mukaan palvelujen suunnitteluun.

Omaishoitajan tarvitsemat lähipalvelut on varmistettava kuntaliitoksissa.

Palveluiden ja ohjelmien keskeltä nousi profeetta ja sanoi:

- ” en halua olla asiakas, tahdon olla ihminen.
- En tahdo palveluita, haluan tukea ihmisiltä, jotka välittävät minusta.
- En halua asuntolapaikkaa. Tahdon kodin.
- En halua elämänmittaista kuntoutusohjelmaa. Haluan tehdä mitä tahdon, mennä minne haluan.”

Ja jokainen työntekijä ymmärsi. Mutta he hämmentyivät ja kysyivät:

Kuinka pystymme toteuttamaan tämän?

Eikö jokainen silloin tarvitse oman ainutlaatuisetukijärjestelmänsä ja omat yksilölliset laatumittarinsa?